

Toimittaja Jyrki Vesikansa. Puh. 09-777 3074, sähköposti jyrki.vesikansa@kolumbus.fi.
Os. Papinmäentie 17 D, 00630 Helsinki. Vammalan Kirjapaino Oy.

Merkkihenkilöitä Lahden kesässä

■ Tässä ja seuraavassakin numerossa esittelemme VII Suomalaisten historiapäivien monipuolista antia. Vielä pidemmät perinteet on toisella lahtelaisella alan tapahtumalla eli historian kesäseminaarilla, jota Historian Ystäväin Liitto ja Lahden Kansanopisto ovat jo kauan pyörittäneet yhdessä. Niin myös ensi kesänä, 19.-21. kesäkuuta.

Kesäseminaari lienee alkuun tarkoitettu lähinnä opettajien jatkokoulutukseksi ja heitä on jatkuvasti ollutkin mukana. Ohjelma on kuitenkin antoisa kaikille historian harrastajille. Esiintyjät ovat kunkin teeman parhaita asiantuntijoita, mutta tieteellistä fiksuttelua ei Lahdessa ole harrastettu. Päin vastoin esitykset ovat yleensä temmanneet mukaansa kenet tahansa historian perustiedot osaavan.

Kesäseminaari järjestetään Lahden kauniissa kansanopistossa, jonka jugend-rakennuksessa saa myös edullisesti ateriat ja halutesaan majoituksen. Iltaisin voi vaikkapa pistäytyä muiden seminaarivieraiden kanssa Vesijärven sataman rantakahviloissa.

Kesäseminaarilla on kantajoukkonsa, mutta enemmänkin väkeä tiloihin mahtuisi. Kun teemat ovat olleet ajankohtaisia ja monet esiintyjät nimekkäitä, on Historian Ystäväin Liiton hallituksessa joskus kysytty, onko aika ajanut tilaisuuden ohitse. Perinnettä on kuitenkin osanottajien palautteenkin takia jatkettu. Myös Lahden kansanopisto on nähnyt tapahtuman hyödylliseksi.

Talvisten historiapäivien vakiintuminen Lahteen avaa mahdollisuuksia rakentaa siltaa näiden joissakin suhteissa toki erilaisten tilaisuuksien välille. Talvella salit ovat pursunneet väkeä, kesäseminaari pysyy intiiminä.

Joka tapauksessa Lahti on kohoamassa, paitsi hiihtourheilun, myös historianharrastuksen kesukseksi.

Historiateosten esittelyä ke 19.4. klo 18.00

- Perinteisessä historiateosten esittelytilaisuudessa **kesäviikkona 19. huhtikuuta 2006 kello 18.00** esiintyy Vuoden 2005 historiateoksen valinnassa kunniamaininnan saaneita tekijöitä.
 - Dos. **Hannu Juusola** kertoo *Israelin historiasta*;
 - Fil. tri **Mirkka Lappalainen** tutkimuksestaan *Suku – valta – suurvalta / Creutzit 1600-luvun Ruotsissa ja Suomessa*.
 - Kirjailijaprof. **Kaari Utrio** *Suomen naisen vuosisadoista*.
- Paikkana on Tieteiden talo, Helsinki, Kirkkokatu 6, sali 309. Kahvitarjoilua, vapaa pääsy. Tervetuloa keskustelemaan kiintoisista teoksista!

Kesäretki Loimaan-Urjalan seudulle la 10.6.

- Liiton tutustumisretken kohteena on **lauantaina, 10. kesäkuuta 2006** kesäisen vihreä maaseutu ja sen historia, mutta kaupunkikulttuuriakaan ei unohteta. Pääkohteita ovat:
 - Uusi *maatalousmuseo Sarka* Loimaalla, jossa maatalouden kehitystä esitellään kiintoisien esineiden ohella pienoismalleilla, liikkuvilla kuvilla ja muilla modernin teknologian keinoilla.
 - **Väinö Linnan lapsuuden ja kirjojen maisemat Urjalassa** Koskelan torpasta Honkolan kartanoon. Samalla esitellään eri näkemyksiä siitä, miten hyvin tieteen akateemikon romaanit kuvasivat historiallista todellisuutta. Myös *Furuhjelmin sukuhaudoilla* Urjalan kirkolla pistäydytään.
 - *Nuutajärven lasimuseossa* pistäydytään, samoin *Forssan Kehräämön* alueella. Reitillä ohitetaan myös vihreän liikkeen synnyinpaikka *Kojjärven pato* sekä *Saaren kansanpuisto* Tammelassa von Frencckellien kartanon lähellä.
- Bussissa kuullaan alustuksia retken kohteista. Matkan varrella nautitaan maittavaa lounas ja iltapäiväkahvit.
- **Lähtö lauantaina 10. kesäkuuta kello 8.00 Helsingin Senaatintorilta** (yliopiston puoleinen reuna). **Paluu** noin kello 20. **Hinta** 50 euroa, johon sisältyvät pääsyliput, lounas ja kahvi tykötarpeineen. Summa maksetaan bussissa.
- **Ilmoittautuminen** liiton sihteerille Julia Burmanille (puh. 09-228 69 351 tai sähköposti shs@histseura.fi). Matkan varrella joukkoon ehkä liittyvät voivat sopia asiasta hänen kanssaan. Bussipaikat täytetään ilmoittautumisjärjestyksessä.

Alkukesän Urjalan-matkalla nähdään niin Koskelan torppa kuin Honkolan kartano.

Takavuosina Suomen nuorimman kaupungin arvoa kantaneella paikakakunnalla on sitä paitsi kiinnostavia museoita. Tosin varsinainen kaupunginmuseo entisessä Lahden kartanossa kaipaisi – juuri uudistetussa asussaankin – monipuolista.

Ei siis pidä ujostella, vaan uskaltaa lähteä kesäiselle kulttuuriretkelle Lahteen. Seminaariin voi tulla vaikka vain yhdeksi päiväksi. Temana on nyt merkkihenkilöiden kiistelty rooli historiassa. Ohjelma on kokonaisuudessaan toisaalla tässä lehdessä.

JYRKI VESIKANSA

MOSKOVAAN 13.–17.9.!

Historian Ystävien Liiton seuraava ulkomaanmatka on puheenjohtajamme, suurlähettiläs Heikki Talvitién johdolla **Moskovaan keskiviikosta sunnuntaihin 13.–17. syyskuuta 2006.**

Lähdemme perinteisellä välineellä eli Tolstoi-junalla keskiviikkona ilta-päivällä Helsingin rautatieasemalta. Moskovassa olemme torstaista lauantaihin ja sunnuntaina aamupäivällä palaamme Helsingin rautatieasemalle.

Venäjän pääkaupungissa perehdymme kiertoajelulla tärkeimpiin nähtävyyksiin ja käymme tietenkin Krem-

lissä, mutta ohjelmassa on myös kohteita, joihin ei tavallisella turistikäynnillä pääse. Niinpä tutustumme duumaan ja paikallisiin vaikuttajiin sekä vierail-

lemme prof. Hilding Ekelundin suunnittelemissa Suomen suurlähetystössä, jossa on käyty historiallisia pohdiskeluita. Tarjolla on myös kulttuuriohjelmia.

Matkan hintaan sisältyvät junamatkat makuuvaunussa, Moskovassa majoitus kahden hengen hotellihuoneissa, kiertoajelu, ohjelman mukaiset pääsyliput sekä ateriat: lounas / päivällinen ilman juomia. Yhden hengen huone lisämaksusta. **Alustava hinta on 720 euroa (sisältää viisumin 45 euroa).** Vastuullisena matkanjärjestäjänä on Venäjän Matkat.

Ilmoittautumiset tiistaista 11.4. alkaen liiton sihteerille Julia Burmanille (puh. 09-228 69 351 tai sähköpostilla shs@histseura.fi). Paikkoja on rajoitetusti, ne täytetään ilmoittautumismääränsä mukaisesti.

TAPAHTUMIA HISTORIAN YSTÄVILLE

Esitelmiä ja keskusteluja

■ **Ma 3.4. klo 18.15 Tilaushistoria – uhka vai mahdollisuus?** NNKY:n ja Helsingin seurakuntayhtymän historioiden kirjoittajat teol. toht. Marjo-Riitta Antikainen ja dos. Esko M. Laine kertovat tilaushistorian kirjoittamisprosessista. Mukana keskustelussa Tilaushistoriakeskukseen hallituksen varapj. Pirkko Leino-Kaukiainen ja sihteerit Marja Pohjola. Tilaisuus on hyödyllinen erityisesti tilaushistorian teettämistä ja niiden kirjoittamista harkitseville. Tilaisuuteen on vapaa pääsy. Järjestäjä: Suomen kirkkohistoriallinen seura. Tieteiden talo, Kirkkokatu 6, Helsinki.

■ **La 22.4. klo 13.00 Risto Ryti-seminaari Huittisissa.** Perinteisessä tilaisuudessa soittoaikana presidentin synnyinkaupungissa pohditaan mm. Rytin päiväkirjoja sekä sosiaalisuuskysymystä. Esiintyjinä ovat mm. maist. Hanna-Liisa Ryti-Erkinheimo, valtuut. Mikko Majander, maist. Risto Niku ja tutkija Kauko Rumpunen. Keskustelua, kahvitarjoilu, musiikkiesityksiä. Vapaa pääsy. Tapahtumapaikkana on Kuninkaisten koulutus- ja kulttuurikeskuksen Risto Ryti-sali, Risto Rytin katu 70 Huittisten keskustassa valtateiden tuntumassa.

■ **Ma 24.4.2006 klo 18. Dosentti Maria Lähteenmäki: Jäämeren houkutus: rajankäyntejä pohjoisilla alueilla.** Järj Suomen historiallinen Seura. Tieteiden talo, Kirkkokatu 6, Helsinki, sali 104.

■ **Ti 2.5. klo 17.30–19 J.V. Snellmanin talouspoliittisen ajattelun ydinkohdat.** Dos. Antti Kuusterän Studia monetaria -luento. Suomen Pankin rahamuseo, Kirkkokatu 2, Helsinki.

■ **Pe 16.6.2006 klo 10–16.30 Snellmanilaisen kansalaisyhteiskunnan globaalit mahdollisuudet**

Seminaari Kokkolan kaupungintalon Kokkola-salissa, Kauppatori 5, Kokkola. Mikä on kansallisvaltion tila tänään, ja onko sillä enää sijaa tulevaisuudessa? Tuleeko meistä suuryritysten ”kansalaisia”, vai onko maailmankansalaisuudelle tilausta? Onko snellmanilainen perintömme sittenkin suuri mahdollisuus? Puhujina mm. puhemies Paavo Lipponen, prof. Pauli Kettunen, pankinjohtaja Sinikka Salo, pääjohtaja Asmo Kalpala, prof. Juha Sihvola. Yhteyshenkilö: tutkija Pertti Hyttinen, Chydenius-instituutti, (06) 829 4227. Vapaa pääsy.

■ **J.V. Snellmanin juhluvuoden muista tapahtumista on tietoja sivuilla www.snellman200.fi.**

Näyttelyjä

■ **Aboa Vetus 2.2.–23.4.2006** klo 11–19. (Pääsyliput 8 € aik.) **Ikuisesti sinun – Rakkaus ja sitoutuminen keskiajalla.** Myös keskiajalla leiskuivat kiihkeät tunteet ja intohimo, eikä rakkaus aina pysynyt sille annetuissa rajoissa. Näyttely jakaantuu neljään osaan: avioliiton valmistelu, avioliiton solmiminen, elinikäinen avioliitto ja luvaton rakkaus. Aboa Vetus & Ars Nova, Itäinen Rantakatu 4-6, 20700 Turku. www.aboavetusarsnova.fi

■ **Turun linna 24.2.–30.4.** ti-su klo 10–15, la 10–17, 16.4. alk 10–18. (liput 6 € aik.) **C. G. E. MANNERHEIM – Keisarillisen Venäjän armeijan upseeri, itsenäisen Suomen marsalkka.** Näyttely on omistettu Mannerheimin koko elämänsä ajan. Virallisen ja valtiollisen elämän lisäksi näyttely esittelee monipuolisesti Mannerheimin persoonaa, eleganttia maailmanmiestä, metsästäjää, kulinaria, kansalaisjärjestöjen aktiivista toimijaa ja maailmanmatkaajaa. Näyttely on tuottanut Suomen Pietari-säätiö ja Valtiollinen Eremitaasi.

■ **Pe-la 12.–13.5.2006 1800-luvun hiusmuotinäyttely** Kokkolan Snellman salissa, Vingenkatu 18. Järjestäjänä Kokkolan kauppaopisto. Pe klo 18 avataan myös Snellman -kävelyreitti Kokkolassa.

Tuomas Heikkilän Pyhän Henrikin legenda vuoden 2005 historiateos

Heikki Talvitie ja Ohto Manninen luovuttivat Vuoden historiateos-palkinnon Tuomas Heikkilälle.

■ Historian Ystävien Liitto on nimennyt vuoden historiateokseksi dosentti **Tuomas Heikkilän** kirjan *Pyhän Henrikin legenda* (Suomalaisen Kirjallisuuden Seura). Vuoden 2005 sadosta valittu teos on ”erittäin ansiokkaasti edistänyt historiallisen tietämyksen laajenemista ja syvenemistä suomalaisen yleisön keskuudessa”. Palkinto jaettiin Suomalaisilla historiapäivillä Lahdessa 10.2.2006.

Palkintolautakunnan perustelujen mukaan Heikkilä yhdistää teoksessaan kansainvälisen kirkollisten tekstien tutkimuksen uusimman taidon ja Suomen keskiajan tutkimuksen uusimman sukupolven saavutukset. Teos on kirjoitettu esi-

merkällisen selkeästi – jopa populaaristi –, vaikka se sisältääkin kattavan tieteellisesti kommentoidun julkaisun 1200-luvulta peräisin olevasta Pyhän Henrikin legendasta.

Keskiajan katolisen kirkon valta-alue vastasi jotakuinkin nykyistä Euroopan unionia, ja sydänkeskiajan ajattelijoiden tekstit levisivät yhtenäiskulttuurin äärimmäiselle reuna-alueelle Suomeen. Pyhän Henrikin legenda taas oli Suomen kirjallisuuden huipentuma ja se levisi helposti yli Pohjanlahden ja myös Itämeren etelärannalle ja Englantiin. Legendan yleiseurooppalainen latina ei tosin taipunut samaan värikyyteen kuin suullinen, kansankielinen Henrikin surmavirsi. Heikkilän mukaan kansanlaulun yksityiskohtaisuus ei kuitenkaan todista sitä iältään vanhemmaksi.

Ajankohtaiseksi tutkimuksen te-

ki Suomen kirkon 850-vuotisjuhla-vuosi ja araksi siihen liittyvä kiista Suomen kansallispyhinyksen, piispa Henrikin elämästä. Onko vallitseva kuva oikea ja oliko häntä lainkaan olemassakaan? Erityisen kärkevästi Heikkilä suhtautuu ”kansallisen historiankirjoituksen” haluun löytää mahdollisimman kaukaa historiasta suomalaisuutta ja suomenkielistä kirjallisuutta. Tältä pohjalta piispan surmaaja Lalli on historian kuluessa noussut sankariksi. Kiehtovalla – eikä suinkaan pergamentin- tai paperinmakuisella – tavalla Heikkilä osoittaa lähdeaineiston ja tulkintojen heikkoudet ja vahvuudet. Kyseessä ei ole ”pyhänhäväistys” eikä aiempien tutkijapolvien pilkka.

Kunniamaininnan saa *Suomen naisen vuosisadat* (Tammi). Mittava neliosainen teossarja kuvaa suomalaisen naisen elämän ja tarinan ymmärrettävästi, selkeästi ja aikaisempaa kattavammin.

Kunniamaininnan saa **Hannu Juusolan** kirjoittama *Israelin historia* (Gaudemus). Ensimmäinen suomenkielinen yleisesitys Israelin synnystä ja kehityksestä antaa tasapainoisen ja analyttisen perustan Lähi-idän tapahtumien seuraajalle.

Kunniamaininnan saa **Mirkka Lappalaisen** kirjoittama *Suku - valta - suurvalta. Creutzit 1600-luvun Ruotsissa ja Suomessa* (WSOY). Viivaiteikkaasti kudottu tarina vallan verkostoista, suvun mahtimiesten noususta ja tuhosta sekä eliittien vuorovaikutuksesta selittää onnistuneesti suurvallan aatelin ja kruunun suhdetta ja aatelin sisäisiä jännitteitä.

Palkintolautakuntaan kuuluivat puheenjohtajana prof. Ohto Manninen sekä jäsenenä lehtori Markku Liuskari ja fil.maist. Veikko Löytty-niemi. ■

Henrik ja Lalli nostattavat tunteita

Vuoden 2005 historiateos julkistettiin jo perinteisesti Suomalaisilla historiapäivillä Lahdessa. Dos. Tuomas Heikkilä esitteli tutkimustaan Pyhän Henrikin legendasta myös Historian Ystävien Liiton vuosikokouksessa 1.3. Seuraavassa pääkohtia Heikkilän vauhdikkaista esityksistä. Palkinnon perustelut ohessa.

Mediariepotus Henrikin ja – vielä kauheampaa! – Lallin historiallisuudesta avasi keskiajan tutkijan silmiä. Kenen ehdoilla historiaa kuvataan? Tutkija ei elä norsunluutornissa. Etenkin Köyliössä ”hiottiin kirvei-

tä”, mutta nykyään Heikkilä on jo hyvässä väleissä pitäjän kanssa.

Kuohunta osoitti, kuinka tärkeitä henkilöitä Henrik ja etenkin Lalli edelleen ovat laajalle yleisölle. Yleisradion äänestyksessä suurimmasta suomalaisesta piispan väitetty murhaaja nousi 14. sijalle – johtavana keskiajan edustajana ja selvästi vaikkapa kansallisuonniliija J.L. Runebergin edelle.

Tarinan ydin historiallinen

Tutkijapiireissä on Henrikin ja Lallin historiallisuudesta keskusteltu jo toista sataa vuotta. Tarinassa on Heikkilän mukaan historiallinen ydin, mutta vaihtelevia yksityiskohtia ei pidä ottaa sananmukaisesti. Latinankielinen

legenda ei edes mainitse Lallin nimeä, joka esiintyy myöhemmässä, kansankielisessä Henrikin surmavirissä.

Henrikin legenda tunnettiin keskiajalla laajalti etenkin Ruotsissa. Suomessa piispa säilytti asemansa reformaation jälkeenkin. Tieteellisesti häntä alettiin tutkia 1700-luvulla. Kansallisessa herätyksessä asetelma sitten kääntyi: Lalli nousikin kotiseutunsa puolustajaksi ulkomaista hapatusta vastaan.

Vaikka teemaa on tutkittu paljon jopa kallonmittauksin, itse Pyhän Henrikin legendaan ei ole aiemmin paneuduttu perusteellisesti. Sen versioita on säilynyt eri maissa peräti 52 kappaletta. Niiden vertailussa Heikkilä käytti apuna modernia tietotekniikkaa.

Puhemies Paavo Lipponen avasi historiapäivät Lahdessa

"IRTI ARKISTOJEN RYÖSTÖVILJELYSTÄ"

■ Puhemies **Paavo Lipponen** avasi VII Suomalaiset historiapäivät Lahdessa persoonallisella ja selvästi itse kirjoitetulla puheella. Hän osallistui myös avauspäivän muuhun keskusteluun arvelen mm., että jos yleinen äänioikeus olisi ulotettu kunnallisvaaleihin, sisällissota olisi voitu välttää 1918.

Seuraavassa poimintoja Lipponen puheesta. Se on kokonaisuudessaan hänen kotisivuillaan (www.paavolipponen.org).

– Olemme saaneet kipinän historian harrastukseen jo koulusta tai myöhemmin vaikkapa sukututkimuksesta. Historia on muodissa. Se oli minulle ehkä läheisin kouluaine. **Oswald Spenglerin** ja **Arnold Toynbeen** kirjoista etsin historian suurempaa merkitystä. Historian opettajat olivat vaikuttavia persoonallisuuksia, tunneilla keskusteltiin syvällisesti.

– Historian opetus ja tutkimus oli pitkään viritetty palvelemaan kansallisen identiteetin vahvistamista nationalistisessa hengessä. Ns. Ruotsi-Suomesta saamme hyvän keskustelun aiheen, kun kolmen vuoden kuluttua vietämme Ruotsista irtaantumisen 200-vuotispäiviä.

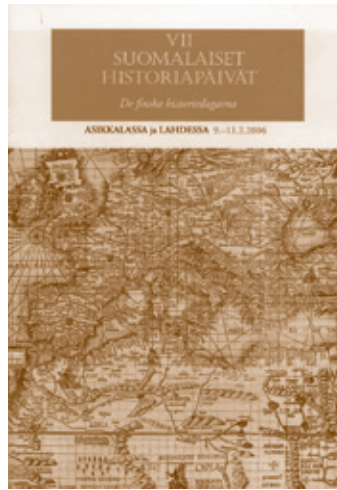
Eurooppa, Rooma ja keskiaika

– Kun sain sukuselvityksiä, jotka veivät juuriani eri puolille Eurooppaa, ryhdyin tutkimaan keskiajan historiaa. Nykyistä Eurooppaa ei voi ymmärtää tuntematta keskiaikaa. On hyvä nähdä kulttuurin jatkuvuus Rooman valtakunnasta tähän päivään.

– Eikö meillä ole enemmän yhteistä islamin kanssa kuin nykyisestä "sivilisaatioiden sodasta" voisi päätellä?

– "Menneisyyden hallinnasta" toivoisi purettavan ylenmääräistä politisoituneisuutta. Euroopassa kaikkien tulisi ymmärtää ja tunnustaa toistensa kärsimykset. Mitä lähemmäksi tätä päivää tullaan, sitä suuremmiksi muodostuvat riskit. Joissakin tapauksissa tutkiminen muuttuu hutkimiseksi.

– Kun esimerkiksi venäläisistä arkistoista ammennetaan ennen julkaisematonta, odottaisi ensi lähdekritiikkiä ennen kuin lähdetään käyttämään löytöjä sensaatiohakuisena lyömäaseena poliittisessa pe-

lissä. Arkistojen ryöstöviljely ei sovi ainakaan akatemiaan. Rappiojournalismin tunnusmerkkeihin kuuluukin arvostelukyvyn puute.

– Kukkaissukupolven viattomuuden todistamiseksi ei tarvita suurten ikäluokkien historiatonta soimettuneeksi leimaamisrituaalia. Kunnioitan syvästi sotasukupolvea, joka vielä rakensi uudelleen maan. Me, heitä seuraava polvi, olemme päässeet vähällä. Meidän jälkeläisemme puolestaan käyvät pyhäkoulua verrattuna vääntöihin, joihin me jouduimme kylmän sodan aikana. ■

Puhemies Paavo Lipponen avasi historiapäivät ja osallistui keskusteluun.

Jaakko Hämeen-Anttilalla ajankohtainen teema Asikkalassa

Islam säilytti antiikin perintöä

Professori Jaakko Hämeen-Anttila on viime vuosina ollut paljon julkisuudessa. Danielson-Kalmarin seminaarissa hän alusti islamin suhteista Eurooppaan. Heikki Talvitie johti puhetta.

■ Historiapäivien vanhimman osan, J.R. Danielson-Kalmarin huvilassa aloitettavan kutsuseminaarin teema oli tänä vuonna ajankohtaisempi kuin järjestäjät olivat arvanneetkaan. Kiista Muhammad-piirroksista sähköisti tietenkin keskustelua islamin ja Euroopan suhteesta historian valossa. Alustajana oli televisiota tuttu prof. **Jaakko Hämeen-Anttila**.

Hämeen-Anttilaa voi luonnehtia väitetyssä "sivilisaatioiden sodassa" islamin ymmärtäjäksi, joka korostaa sen kulttuurin merkitystä Euroopalle. Islamin kultakaudella haettiin hänen mukaansa vaikutteita antiikista; Konstantinopoliin lähetettiin kirjanetsijöitäkin. **Platonin, Aristoteleen** ja monen muun teokset ovat säilyneet arabien ansiosta. Heiltä niiden sisältö levisi uudelleen läntiseen Eurooppaan vuoden 1000 jälkeen.

Arabit loivat myös omaa tai välittivät Intian ja Kiinan saavutuksia Eurooppaan – alkaen "arabialaisista" numeroista ja algebrasta päätyen durum-vehnään, joka mahdollisti pastan tekemisen Italiassa. Kieletaitoiset juutalaiset olivat välittäjinä avainasemissa.

Ristiretkeläiset ja "rättipäät"

Ristiretkeläisiä eli "frankkeja" sivistyneet muslimit pitivät likaisina raakalaisina. Sellaisia he usein kai olivatkin, mutta Hämeen-Anttilan mukaan kuvaus soveltuisi kääntäen moniin nykyisiin läntisiin näkemuksiin "rättipäistä".

Ristiretket eivät olleet omana aikanaan suuri järkytys islamin maailmassa. Sotia oli aina ollut ja retket kohdistuivat melko suppealle alueelle. Sen sijaan islamin piiriä järkytti mongolien hyökkäys Lähi-itään 1200-luvulla. Bagdadin ohella silloin tuhottiin paljon muuta kultakauden kulttuuria. Tästä toipuminen kesti kauan.

Luotaessa islamin piirissä 1800-luvulta alkaen vastavoimaa läntiselle imperialismille ristiretket kaivettiin historian kätköistä. Kun **George W. Bush** sitten varomattomasti luonnehti hyökkäystä Irakiin "ristiretkenä", oli reaktio jyrkkä.

"Ovatko lännessä kaikki homoja?"

Imperialismin kaudella Euroopan ja islamin välille syntyi ristiriitaisia yhteyksiä. Homoseksuaaleja matkusti lännessä mystifioituu Orient-

tiin, jolloin monet muslimit alkoivat pitää kaikkia eurooppalaisia homoina. Sittemmin syntyi arabisocialismi, joka oli ensi sijassa nationalistista, ei uskonnollista. Jyrkän islamismin leviäminen on melko uusi ilmiö.

Arabit eivät Hämeen-Anttilan mukaan näe länttä yhtenäisenä blokkina, kun taas Yhdysvallat korostaa kokonaisvaltaista uhkaa länttä kohtaan.

Profeetta Muhammadin kasvojen esittäminen on muslimille aina loukkaus; jos se tehdään pilkallisesti, teko on karkea. Islam ei muutoin kiellä kuvia; shiia-alueilla niitä vilisee. Ensisijaista mielenilmauksille oli kuitenkin Palestiinan ja Irakin tilanteiden luoma kaikupohja.

Kielitoimiston kannasta piittaamatta Hämeen-Anttila vaati tiukasti kirjoittamaan profeetan nimen muodossa Muhammad. STT:n hän onkin jo saanut käännetytyksi, Helsingin Sanomain suunnalla on vielä lähetystehtävää. (JVe)

Prof. Laura Kolbe on historiapäivien valtuuskunnan puheenjohtaja ja kesäsymäläinen.

Olisiko yleinen äänioikeus kunnissa estänyt sisällissodan?

■ Kielen, identiteetin ja kansakunnan suhteita pohdittiin Lahdessa mm. yleisen äänioikeuden sata- ja J.V. Snellmanin 200-vuotismuiston merkeissä. Dos. **Pasi Ihalainen** haki vauhtia 1700-luvulta lähteenään kansallisten yhteisöjen määrittely eräiden maiden valtiopäivien avajaispuheissa.

Prof. **Jussi Pakkasvirta** puolestaan pohti nationalismin käsitteitä. Teema käsittelivät myös valt. tri **Pasi Saukkonen** ja fil. tri **Mika Helander**. Prof. **Timo Soikkanen** esitteli Suomen puoluelaitoksen kehityskulun ja prof. **Annika Waenerberg** suomalaista kansallismaisemaa. Prof. **Pauli Kettunen** paneutui globaalien talouskilpailun nationalismiin.

Nationalismi ja patriotismi

Prof. **Matti Klinge** teki eron nationalismin ja patriotismin välille. Maakunnallisuus oli aiemmin tärkeää; Suomessa läntisen ja itäisen hiippakunnan välissä oli ”Kiinan muuri”. Ihmiset sitoutuivat myös säätyynsä. Patrioottisuuteen kuului velvollisuudentunto ja kuuliaisuus esivaltaa kohtaan.

Kansallisuusaate innosti sorrettuja vähemmistöjä, kuten tshekkejä. Se loi heille identiteettiä, kun esim. Britannia on kiinnittynyt instituutioihinsa ja Yhdysvallat vapauteen. Kansalliseen identiteettiin liitettiin kieli, historia sankareineen ja kansallismaisema. Kuvio vaihteli, esim. Belgialla on kaksi kieltä.

Kansallisuusaate oli olennaisesti keskiluokkainen. Työväenliike oli

kansainvälinen, kun taas monikielinen yläluokka ei kansallisuusaatetta tarvinnut. Suomessa virkamiehistö rakensi vuoden 1809 jälkeen keisarin suosituksista hallintovaltion, joka oli valmis 1917-18. Romantit loivat Kalevalan ja Väinörikin Stoolin tarinat, Snellmanin kansallismielen.

Yleisellä äänioikeudella Suomi erkaantui brutaalisti säätylaitoksesta, kun muualla edettiin kahden kamarin kautta. Yleinen äänioikeus ei tosin lisännyt valtiopäivien valtaa, sen rooli pysyi neuvoa-antavana. Hallitsijalla säilyi laaja valta antaa asetuksia. Sittemmin presidentti sai monarkistisia valtaoikeuksia. Niitä käytettiin Klingenin mukaan vain ulkopolitiisissa yhteyksissä, kunnes vuoden 1919 hallitusmuoto hätköidystä lopetettiin.

Eduskuntaudistus pyyhki venäläisyyttä

Prof. **Hannu Soikkanen** muistutti, että sata vuotta sitten 70 % suomalaisista oli valtiollisen vaikuttamisen ulkopuolella. Kunnallishallinnossa oli ”laahusankkuri”, joka vastusti kaikkia uusia hullutuksia. Edistyksellinen virkamiehistö vei silti pitäjissä läpi uudistuksia periaatteella ”hyö puhuu, mutt’ myö pidetään pöytäkirjaa”.

Kansalaisia aktivoi 1800-luvun lopulla mm. raittiusliike; kieltolaikiadressiin kertyi kymmeniä tuhansia nimiä. Suureen adressiin 1899 hankittiin vielä moninkertainen määrä allekirjoituksia. Kutsuntalakot ja etenkin suurlakko

1905 mursivat tottelevaisuuden perinnettä.

Viaporin kapina 1906 toi venäläiset kiistat Suomen maaperälle. Venäjältä saapui myös maanalaisten, väkivaltaisen toiminnan piirteitä. Eduskuntaudistus pyyhkäisi ne pois, vaikka vaaleissa avautuikin yhteiskunnallinen vastakohtaisuus SDP:n saadessa 37 % äänistä agraarisessa Suomessa.

Soikkanen kysyi, miksei eduskunta kanavoinut jännitystä 1917-18. Taustalla oli mm. järjestysvalan tyhjiö. Kommentissaan puhemies **Paavo Lipponen** arveli, että jos myös kunnallishallintoon olisi jo 1906 säädetty yleinen äänioikeus, sisällissodalta olisi välttytty.

Itsenäisen Suomen politiikassa päästiin Soikkasen mukaan vaikeasta alusta siedettävään tulokseen. 1930-luvun poliittisessa kriisissä päädyttiin demokratiaan ja siten mm. kansaneläkeuudistukseen. Muulla kuin laajalla hallituspohjalla ei sotia olisi läpäisty.

Sotien jälkeen syrjäseudut aktivoituivat ja äänestysvilkkauksen ennätys 87 % saavutettiin 1962. Naiset nousivat nyt aktiivisuudessa miesten edelle. Sen jälkeen nuoret ovat passivoituneet – Helsingin Kalliossa äänestää vain 32 % alle 24-vuotiaista miehistä. Kaikkiaan eduskunta on Soikkasen mukaan ”merkittävästi artikuloinut yhteiskuntaa, jossa se on toiminut”. ■

Suomalaisten historiapäivien antia esitellään lisää seuraavassa Historian Ystävissä.

Kulutuksen palvontaa ei moitittu SOK:ssa

■ Historiapäivien vuoden yritys SOK oli valt. tri **Timo Herrasen** mukaan varhain johtamassa Suomea kulutusyhteiskuntaan. Suomen Osuuskauppojen Keskuskunnan mainonta oli jo 1920-luvulla näyttävää. Sääntö- telykausi katkaisi kehityksen, mutta 1950-luvulla osuuskauppojen myyntiä vauhditettiin jälleen raflaavasti.

Osuuskaupat kilpailivat keskenään näyteikkunoilla, jotka etenkin joulun alla olivat koreita. Jo 1957 SOK:n joulupukki kiersi ympäri maata helikoptereilla. Yleisöä houkuteltiin makeis- ja mannekiinivaunuihin, mutta tarjolla oli myös kotitalousneuvontaa.

Televisiomainontaan SOK lähti mukaan alusta alkaen. Sitä ennen oli käytetty 16 mm:n elokuvia ja rainoja. Suurille ikäluokille luotiin nuorisomuoti; SOK:n vaatteita esitteli mm. **Irwin Goodman**.

Puolesta tuhannesta osuuskunnasta muodostunut SOK-ryhmä oli 1960-luvulle tultaessa vielä varsin talonpoikainen. Olisi luullut, että sen hallintoelimissä olisi arvosteltu kulutuksen palvontaa. Tällaista keskustelua ei Herrasen mukaan kuitenkaan käyty.

Sen sijaan kehkeytyi muutoin risti- riitaa uudistajien ja säilyttäjien välille. Yksilöllisyyden korostaminen vei samalla pohjaa aiemmalta ostouskollisuudelta. SOK:n kehitys hidastuikin, kunnes ryhmä oli 1980-luvulla pakko saneerata. Nyt se on noussut kaupan markkinajohtajaksi.

SOK loi yrityskuvaa arkkitehtuurilla

SOK:n markkinointikeinoja oli kauan myös arkkitehtuuri. Tutkimuspäällikkö **Timo Tuomi** esitteli etenkin tunnettua "osuuskauppafunkista", jota **Erkki Huttunen** kehitteli 1930-luvulla. Hänen mukaansa osuuskaupan rakennuksen tuli erottua ympäristöstään ja luoda kuvaa edistyksellisestä yrityksestä.

Aiemmin etenkin SOK:n pääkont-

toritalossa oli korostettu yrityksen arvovaltaa klassisin muodoin. Nyt tustasta etsittiin tähtäämällä tulevaisuuteen. Tunnettuja Huttusen töitä ovat Helsingin Sokos, Vallilan tehdas ja Viipurin mylly, mutta sama linja näkyy yhä monissa paikallisten osuuskauppojen rakennuksissa.

Olisi ollut kiintoisa keskustella siitä, miksi talonpoikainen SOK omaksui modernismin, kun "edistysmielinen" OTK-ryhmä tavoitteli **Väinö Vähäkallion** linjaamassa arkkitehtuurissa hieman pönäkkää arvovaltaa. Aika loppui kesken, mutta vertailuun kannattaa palata.

Omistamisella on väliä

SOK:n pääjohtaja **Kari Neilimo** kysyi, onko omistamisella väliä – vastaten tietenkin myöntävästi. Ulkomalaiset omistavat Suomen pörssi- yhtiöiden arvosta puolet ja äänivallasta kolmanneksen. Kurssit ovat olleet aliarvostettuja, joten ulkomalaiset ovat ostaneet täältä hyvää halvalla.

Osuustoiminta ja muu keskinäinen omistus on Neilimon mukaan vaihtoehto "kovaa kvartaalitaloutta" edustaville pörssi- yhtiöille, joissa päätökset saatetaan tehdä tuhansien kilometrien päässä. Ongelmana on suomalai-

Pääjohtaja Kari Neilimo korosti suomalaista omistusta.

sen omistamisen vähyys. Vaikka rahastot otettaisiin huomioon, kotiloudet omistavat vain neljänneksen suomalaisten pörssi- yhtiöiden osakannasta. ■

Erkki Huttusen "osuuskauppafunkis" loi kuvaa modernista yrityksestä – tässä Sauvossa.

Historian Ystävään vuosikokous

Historian Ystävään Liiton vuosikokous pidettiin 1.3.2006 **Veikko Löyttyniemen** johtaessa puhetta. Jäsenmaksu, johon sisältyy *Historiallisen Aikakauskirjan* tilaus, nostettiin ensi vuodesta 38 euroon (opiskelijoilta 26 euroon). Tilinpäätös, toimintakertomus ja talousarvio hyväksyttiin.

Liiton puheenjohtajana jatkaa suurlähettiläs **Heikki Talvitie**. Uudeksi hallituksen jäseneksi valittiin dos. **Tuomas Heikkilä**. Muut hallituksen jäsenet ovat dos. **Martti Häikiö**, yht. maist. **Unto Hämäläinen**, pankinjoht. **Martti K. Korhonen**, lehtori **Markku Liuskari**, prof. **Ohto Manninen**, kauppaneuvos **Kyösti Tiainen**, fil. lis. Jyrki Vesikansa ja ministeri **Marjatta Väänänen**.

Tilintarkastajina jatkavat **Bo-Fredrik Eklund**, KHT ja varat. **Mauri Morén**.

Liiton jäsentiedotus

Historian Ystävään Liiton toiminnasta kerrotaan ensi sijassa *Historian Ystävässä*. Säilytä siis lehti ainakin tapahtumiin saakka.

Liiton kotisivut ovat www.osoitteessa <http://pro.tv.fi/byl>. Ne pyritään pitämään jatkuvasti ajan tasalla. Siellä julkaistaan myös tuoreeltaan *Historian Ystävä*. Sieltä lehti siis löytyy, jos se sattuisi hukkumaan.

Tietoja saa myös *sibteeriltämme* **Julia Burmanilta**, joka on parhaiten tavoitettavissa Tieteiden talolta keskiviikkoisin klo 16-17 ja torstaisin klo 10-12 puhelimitse 09-22869351. Faksinumero on 09-228 69266 ja sähköpostiosoite sbs@histseura.fi. Postiosoite on Tieteiden talo, Kirkkokatu 6, 00170 Helsinki.

Historian Ystävään Liiton ja Lahden kansanopiston järjestämä historian kesäseminaari Lahden kansanopistossa 19.-21.6.2006

MERKKIHENKILÖT HISTORIAN VETUREINA JA AIKAKAUTENSA TULKKEINA

Yksittäisten henkilöiden vaikutus laajempaan historialliseen kehitykseen on aina kiehtonut historiasta kiinnostuneiden mieliä. Aika-ajoin on ns. "suurmiesteorioita" paljon keskusteltu ja väitelykin asia myös historian tutkijoiden piirissä. Millaisia ovat olleet Suomen historian suuret vaikuttajat ja mikä on heidän merkityksensä omalle ajalleen ja jälkimaailmalle? Kesäseminaarimme pohtii näitä viime aikoina jälleen aktuaalisen keskustelun kohteena olleita kysymyksiä.

OHJELMA

Maanantai 19.6.

- 8.30-10.00 Ilmoittautuminen, majoittuminen ja tulokahvi
10.00-10.15 Seminaarin avaus, rehtori Ville Marjomäki
10.15-11.45 J.W. Snellman – hengellinen filosofi ja valtiomies, Snellman-juhlavuoden pääsihteeri, dos. Raimo Savolainen
12.00-13.00 Lounas
13.00-14.30 Pyhän Henrikin legenda – Suomen historian ensimmäinen suurmies, totta ja tarua, dos. Tuomas Heikkilä
14.30-15.00 Kahvi
15.00-16.30 Elias Lönnrot – vaatimaton suurmies? prof. Pekka Laaksonen
16.30-17.30 Päivällinen
17.30-19.00 Liikemiehet ja yrittäjät kansakunnan rakentajina, fil. lis. Jyrki Vesikansa

Tiistai 20.6.

- 7.00- 9.00 Aamiainen
9.00-10.30 Valtakunnan pelastaja Lorentz Creutz – tutkimuskohteena 1600-luvun mahtimies, fil. tri Mirikka Lappalainen
10.30-12.00 Naisen tie kansallisgalleriaan, dos. Mervi Kaarninen
12.00-13.00 Lounas
13.00-14.30 Minna Canth liikenaisena, prof. Ilkka Nummela
14.30-15.00 Kahvi
15.00-16.30 Isänmaan puolesta – sotilaat suomalaisina suurmiehinä, dos. Martti Turtola
16.30-17.30 Päivällinen
17.30-19.00 Lauri Ingman, poliittinen ja hengellinen vaikuttaja, dos. Vesa Vares

Keskiviikko 21.6.

- 7.00- 9.00 Aamiainen
9.00-10.30 Väinö Linna kansallisen identiteetin rakentajana, prof. Leena Kirstinä
10.30-12.00 Kuuluisampi ulkomailta kuin kotimaassa – suomalaisia terveydenhuollon uranuurtajia, akat. prof. Marjatta Hietala
12.00-13.00 Lounas
13.00-14.30 Ansa ja Tauno – tähtiä ja julkimoita suomalaisessa populaarikulttuurissa, dos. Kimmo Laine
14.30-15.00 Seminaarin päättäminen ja kahvi

Kurssimaksu on 160 euroa sisältäen luennot ja ohjelman mukaiset ruokailut tai 200 euroa sisältäen luennot, ruokailut ja majoituksen. Seminaariin voi ilmoittautua myös yhdeksi päiväksi, jolloin maksut (luennot ja ohjelman mukaiset ruokailut) ovat seuraavat: maanantai 55 euroa, tiistai 65 euroa ja keskiviikko 40 euroa. Majoitus 20 euroa/vrk. Päätoimisille opiskelijoille 50 % alennus kurssimaksusta.

Tiedustelut ja ilmoittautumiset 1.6.2006 mennessä Lahden kansanopisto/rehtori Ville Marjomäki, puhelin (03) 878 1100, sähköposti ville.marjomaki@lahdenkansanopisto.fi tai kurssisihteeri Pirkko Wahlfors, puhelin (03) 878 1188, faksi (03) 878 1234, sähköposti pirkko.wahlfors@lahdenkansanopisto.fi
Lahden kansanopiston kurssit Internetissä osoitteessa www.lahdenkansanopisto.fi